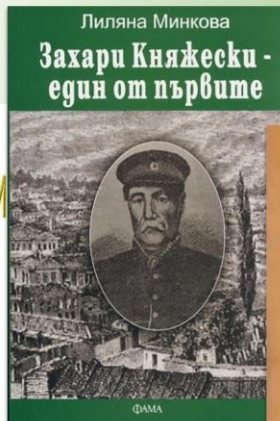
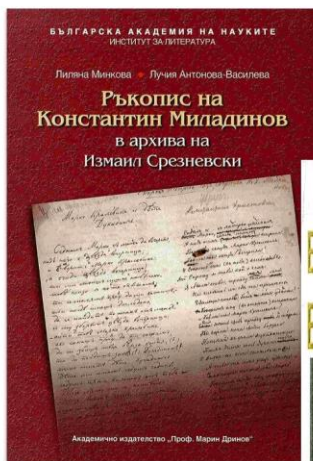

Проф. д-р Лиляна Минкова
 (29 август 1932 – 29 април 2016)

Penka Vatova

(Bulgaria, Institute for Literature, Bulgarian Academy of Sciences)

Lilyana Minkova – as I knew her

Abstract: The article is dedicated to the life and scientific and translation work of Prof. Lilyana Minkova and her influence as a person, teacher and friend. The text highlights Prof. Minkova's contributions to Bulgarian science and culture, as well as the traits of her character as seen through the prism of personal communication.

Keywords: Lilyana Minkova, Bulgarian Revival, source studies, translation

Пенка Ватова

(България, Институт за литература, Българска академия на науките)

Лиляна Минкова – каквато я познавах

Проф. д-р Лиляна Минкова, дългогодишен член на научната колегия на Института за литература, е учен със значимо научно дело, което попълва бели полета в знанието за литературата и културата на Българското възраждане, на българо-руските културни връзки през възрожденската епоха, с безспорен принос в областта на преводната рецепция и със стойности за науката открития, които тя прави в извороведската си работа с документи и архиви.

Родена е в София на 29 август 1932 г., пораснала е като осиновено дете на Елисавета Михайловна Минкова – вдовицата на бележития български възрожденец, просветен и обществен деец Тодор Минков. От майка си научава два славянски езика – руски и украински, които говореше като матерни, а също и блестящо образование в чуждозични училища от ранна възраст, в които изучава френски и немски език. Завършва през 1952 г. гимназия и следва руска филология в Софийския университет, която завършва през 1956 г. с пълно отличие. Когато Лили е на 16 години, Елисавета Михайловна умира и тя, все още ученичка, е принудена да продължи в живота си сама. Помагат ѝ езиците и изумителната ѝ работоспособност. Подава ѝ ръка Георги Константинов, баща на нейната връстница и приятелка, по-късно също професор в Института за литература, Елка Константинова. С времето преводите не само ще ѝ осигуряват средства за живеене, но ще ѝ носят радост, предизвикателства, удовлетворение и изпитания.

След завършване на университета Лиляна Минкова е приета за редовна аспирантка в Секцията по руска литература на Института за литература при БАН и през 1963 г. защитава дисертация на тема „Любен Каравелов и украинската литература“. В хода на работата си върху литературното наследство на именития възрожденец тя се задълбочава във влиянието, което оказват върху него украинските писатели Марко Вовчок и Тарас Шевченко. Оттук начеват интересите ѝ и към „московската“ тема в живота и дейността на възрожденските ни дейци – не само на Каравелов, но и на Захари Княжески и други просветители от тази епоха.

Като професионалист Лиляна Минкова беше изключително любознателна, четяща, информирана, за което ѝ помагаша славянските и западните езици, които владееше. Тя прецизно проучваше източниците и изворите, с които работеше. Задълбочено и отговорно обосноваваше научните си становища. През 80-те и 90-те години на ХХ в. ши-

ротата на познанията ѝ насочва нейните академични занимания към историята на рецепцията на чуждите литератури в България. Така през 1994 г. с изследването „Рецепция на западноевропейската проза през Българското възраждане“ тя става професор в Секцията по сравнително литературознание в Института за литература и се изявява като един от най-сериозните наши компаративисти. Заедно с това продължава да работи върху личности и проблеми, свързани с възрожденската епоха и XIX век.

Лиляна Минкова изследва преводната литература през Българското възраждане, работи по славистични теми и върху връзките на българската култура с руската, украинската, френската и немската литература и култура. Ревностно и с постоянството на литературен археолог проучва множество документи и ръкописи от архивите в Русия, Полша, Австрия, Германия и разбира се, от българските архивохранилища. Първата ѝ книга, посветена на живота и делото на Осип М. Бодянски (1978), с богатата си фактология, добита с извороведските усилия на авторката, се оценява от специалистите като безценен труд в българското научно изворознание.

Извороведската страст на проф. Минкова ѝ откриваше неизследвани полета, водеше я към недискутирани теми, пораждаше непоставяни въпроси, с които тя се заемаше и работеше по тях продължително и методично. Наричаше тази работа „неблагодарна“, но всъщност тя ѝ носеше професионално удовлетворение. Не бързаше да публикува. Проверяваше по няколко пъти фактите, за да не сбърка в заключенията си. На нейните проучвания и трудове може да се осланя безусловно всеки следващ изследовател, който ги използва. В дома ѝ имаше натрупани огромно количество преснимани документи и копия от микрофилми, които тя правеше при всяка възможност да работи в чуждестранни библиотеки и архиви. Мечтаеше да ги предаде в ръцете на млади и мотивирани хора, които са избрали академичната работа. Изобщо ценеше младите колеги, подкрепяше особено онези, у които виждаше изследователска страст и известна нестандартност. Имаше желание да обучи и да предаде опита и професионалните си контакти в чужбина на свой докторант, но за съжаление, не случи на подходящ ученик.

Резултат от дългогодишните ѝ научни издирвания е книгата „Български възрожденци в Русия“ (2005), в която подробно изследва творчеството на Любен Каравелов, връзките му с руския общественик, историк и етнограф Иван Г. Прижов, с литературния историк и фолклорист Александър Н. Афанасиев; проучва просветното дело на Иван Денкоглу, излага интересните си наблюдения върху българския прототип на Инсаров, героя на Тургенев от романа му „В навечерието“, и други културноисторически сюжети.

Нейна заслуга е издаването на ръкопис на Константин Миладинов (2008), който тя открива в архива на руския славист Измаил Срезневски в Санкт Петербург. В студията, която е включена в изданието, Лиляна Минкова излага всички факти около тази находка, състояща се от 14 песни, записани от Константин Миладинов, и неговите 215 обяснителни бележки към тях.

В резултат от проучвателската работа на проф. Минкова знанието за българската литература и култура от епохата на Възраждането и за фигурите на редица български интелектуалци беше обогатено с нови факти от биографиите на Л. Каравелов, Р. Жинзифов, З. Княжевски, К. Миладинов и др. и такива, които документират културните взаимодействия.

Лиляна Минкова е сред най-изявените български преводачи на художествена литература от руски език. На нея дължим преводите на голяма част от творчеството на Михаил Булгаков: „Майстора и Маргарита“, „Театрален роман“, „Животът на господин дьо Молиер“, „Бялата гвардия“, „Зойкина квартира“, „Записки на младия лекар“ и др. Имам лични впечатления от работата ѝ като преводач. Въпреки че владееше до свър-

шенство руски език например, тя беше неуморна в търсенето на най-адекватните съответствия на български – проучваше съвременния език и неговите социални жаргони, гледаше филми и четеше най-нови автори, за да поддържа езика си жив; четеше и редактираше многократно преведеното, след нея издателите можеше спокойно да си спестят разходите за редакторски и коректорски труд. Специално преводът на „Майстора и Маргарита“ ѝ беше донесъл колкото удовлетворение, толкова и житейски изпитания, свързани с идеологическата цензура на комунистическата държава. Радостно е, че през последните години нейните преводи излизат в нови издания, включително и във формата на аудиокнига, което означава, че едно ново поколение млади читатели ще се докосне до брилянтната работа на Лиляна Минкова в представянето на български език на този значим руски писател на XX век. За тази среща с новите читатели принос имат и сценичните проекти по текстове на Михаил Булгаков в превод на Лиляна Минкова – реализирани през последните няколко години от зрели и млади творци на театралната сцена – „Майстора и Маргарита“ (постановка на Николай Поляков в Младежкия театър), „Морфин“ (моноспектакъл на Петър Петров – Перо, постановка на Кристина Беломорска), а по-рано „Мъртви души“ в драматизацията на М. Булгаков (дипломен проект на Тея Сугарева в НАТФИЗ, играна и в Сатиричния театър).

Лиляна Минкова превежда още „Дванайсетте стола“ на Илф и Петров, творби на Иван Бунин, Василий Шукшин, Владимир Набоков и др. Сред нейните преводи са произведения на големи писатели от руската класика – на Н. В. Гогол. Ф. М. Достоевски, А. П. Чехов. Превежда още от украински, френски и немски език – творби на Евг. Гуцало, Молиер, Алфред дьо Мюсе и др.

През 2005 г. за цялостното си дело като преводач и специално за превода на романа „Дванайсетте стола“ от Илф и Петров Лиляна Минкова получава престижната награда „Хр. Г. Данов“ за преводна литература. Носител е още на ордена „Кирил и Методий“, I ст. (1982) и на руския орден „Дружба народов“ (1988).

Проф. Лиляна Минкова беше дълги години член на Специализирания съвет по литературознание и на Научния съвет на Института за литература. Член беше и на Съюза на преводачите в България.

Нейното научно творчество ѝ спечели уважението и признанието на научната колегия в България, Русия и Украйна, а и в други европейски страни. Преводаческото ѝ изкуство – и изкусност, бих добавила – нареди името ѝ сред ценените от културната ни общественост преводачи. А заедно с това продължава да държи силен духа на четящите хора в България.

Лиляна Минкова имаше най-невероятните зелени очи – с множество жълти петънца и оранжеви, до червени нишки. С тях гледаше надълбоко, можеше да приковава с погледа си, можеше и да се смее с него, и да бъде закачлива. Обичаше много децата – нашите, на по-младите си колеги, внуците на приятелите си, случайно срещнати на улицата дечица, на които се спираше да се порадва и да каже ласкава дума. Имах привилегията да бъда приета от нея като близък човек и да споделя важни и недотам важни моменти от последните две десетилетия на живота ѝ. Когато разбра, че почти всичките ѝ приятели връстници са се преселили в отвъдното, когато свърши работата си, която беше започнала, тя реши да напусне този свят. Не го направи брутално, а се остави времето да я пренесе плавно. Заедно с това го стори безотказно, с присъщата си упоритост и последователност, които бяха белязали живота ѝ. Беше Разпети петък през 2016 г. Казват, че в такива дни си отивали праведниците.